

Maallistuva suomalainen uskonnollisuus?

Professori Eila Helander

Maallistumisessa eli sekularisaatiossa on kyse uskonnon asteittaisesta vähenemisestä yhteiskunnassa ja yksilön elämässä. Tarkastelen tässä esityksessä uskonnollisten uskomusten ja käytäntöjen asemaa suomalaisten elämässä ja uskonnon julkista roolia yhteiskunnassa. Evankelis-luterilaisen kirkon jäsenmäärän tasainen lasku, vähentynyt sitoutuminen kristilliseen oppiin sekä entistä harvempi osallistuminen jumalanpalveluksiin ja säännöllisesti järjestettäviin uskonnollisiin tilaisuuksiin tukevat maallistumishypoteesia. Tiedustelemalla ihmisiltä itseltään kuinka uskonnollisina he itseään pitävät, suomalaiset osoittautuvat kuitenkin hieman uskonnollisemmiksi kuin mitä osallistumisaktiivisuuden perusteella oli syytä olettaa. Hengellisen elämän kaipuu ja ilmaisutavat ovat osittain siirtyneet järjestäytyneen uskonnollisuuden ulkopuolelle.

Suomessa uskonnollinen tarjonta on kasvanut ja tullut monipuolisemmaksi viimeisen 40 vuoden aikana. Suomalaisen uskonnollisuuden uusina potentiaalisina rakennaeineksina ovat myös maahanmuuttajien ja uussuomalaisten perustamat omat uskonnolliset yhteisöt. Suomalaisen uskonnollisuuden muutos näkyy myös voimistuneissa konservatiivisissa, ja joissain määrin myös fundamentalistisissa uskon tulkinnoissa ja lisääntyvänä kiinnostuksena spiritualiteettia kohtaan. Spiritualiteetin piiriin kuuluu laaja uskonnollisuuden kirjo, josta osa liittyy järjestäytyneeseen uskontoon ja osa on siitä irrallaan näkyen vaihtoehtoisen spiritualiteetin, uuden henkisyyden nousuna.

Spiritualiteetin keskeisiä piirteitä ovat kokemuksellisuus ja uskon vaaliminen tietyn harjoituksen. Uudessa henkisyudessa korostuu tietoisuus omaan mieleen kätkeytyvästä lähes jumalallisesta potentiaalista. Pyhää eivät määritä ulkopuoliset auktoriteetit vaan ihminen itse. Uuden henkisyyden asemasta suomalaisten elämässä on kirkolliseen uskonnollisuuteen verrattuna vaikeampaa saada tarkkoja tilastollisia tietoja. Sekä kokemusta korostavan spiritualiteetin että uus-henkisyyden veto-voimaisuus perustuu vahvasti kaikenpuolisen voimaantumisen lupaukseen.

Maallistumisteorioiden yksi keskeisistä väittämistä on, että uskonto marginalisoi-tuu yksityiselle alueelle. Suomen tilanteessa tämä ei näytä täysin pitävän paikkaansa. Uskonto mielletään myös osaksi näkyvää kansallista kulttuuriperinnettä. Kirkon tekemä työ vanhusten, vammaisten, työttömien ja syrjäytyneiden parissa on tehnyt siitä näkyvän yhteiskunnallisen ja arvostetun toimijan. Kirkon ei kuitenkaan ole haluttu vaikuttavan poliittisella toiminnalla päätöksentekoon, jotta näiden ryhmien elämäntilanteeseen saataisiin parannusta. Muutostoiveita aktiivisemman toimijuuden suuntaan on havaittavissa. Euroopan uskontokentän kirjavoituminen on nostanut esille kysymyksen uskonnon julkisesta roolista uudella tavalla. Uskonnon tutkijat näkevät, että uskonnon julkinen rooli tulee kasvamaan ja maallis-

tuneiden eurooppalaisten tulee valmistautua elämään post-sekulaarissa Euroopassa, jossa uskonto näyttelee nykyistä suurempaa roolia.

Kooten voidaan todeta, että suomalaisten uskonnollisuudessa on tapahtunut selkeää muutosta, mutta tutkimusten tulokset eivät tue kiistattomasti ja kaikilta osin suoraviivaista maallistumiskehitystä. Kirkon profiilin muutoksen enemmän yhteiskuntaorientoituneeksi voidaan katsoa jarruttaneen maallistumiskehitystä. Yksilötasolla suhde järjestäytyneeseen uskonnollisuuteen on muuttunut. Nykysuomalaisen uskonnollisuus voidaan nähdä liikkuvan kohti eräänlaista noutopöytäuskonnollisuutta, jossa laajasta tarjonnasta valitaan kulloiseenkin elämäntilanteeseen ja tarpeisiin sopivat ainekset. Suomalaiset joutuvat jatkossa ottamaan kantaa uskontoon aiempaa enemmän. Uskontojen tuntemus ja kyky tulla toimeen erilaisista uskonnollisista perinteistä identiteettiään rakentavien ihmisten kanssa tulevat tulevaisuudessa olemaan suomalaisille entistä tärkeämpiä ominaisuuksia. Miten tämä tulee vaikuttamaan heidän uskonnollisuuteensa jää nähtäväksi.

Studia Generalia -tilaisuudet videoidaan. Niitä voi seurata internetissä sekä suorina lähetyksinä että tallenteina: www.helsinki.fi/videot.

Yleisökeskusteluun voi osallistua myös tekstiviestitse lähettämällä kysymykset ja kommentit tilaisuuden aikana numeroon 050-415 4892. Tekstiviestit luetaan tilaisuudessa mahdollisuuksien mukaan. Keskustelua voi jatkaa tilaisuuden jälkeen Studia Generalia -verkkosivuilla osoitteessa: <http://blogs.helsinki.fi/studiageneralia>.

Luentosarjan on suunnitellut Helsingin yliopiston Studia Generalia -toiminnan tieteellinen ohjausryhmä ja sen toteuttaa Helsingin yliopiston Avoin yliopisto yhteistyössä Helsingin yliopiston Tietotekniikkakeskuksen kanssa.

Lisätietoja:
Tieteellisen ohjausryhmän puheenjohtaja,
vararehtori Kimmo Kontula
p. (09) 191 24150
kimmo.kontula@helsinki.fi

Koulutussuunnittelija
Sanna Saari-Salomeri
p. (09) 191 28047
studiageneralia@avoin.helsinki.fi